

Prestetjeneste på bortebane. Et forsøk på å belyse grunnlaget for prestedtjeneste i de livssyns åpne utdanningsinstitusjonene

Thomas Tinglum Prost i Sør-Østerdal, tidligere studentprest, Høgskolen i Innlandet

Abstract: This chapter explores the challenges associated with the mandate and perceived role of specialized clergy, specifically student chaplains, in Norwegian higher education institutions. While student chaplains offer religious support, ethical guidance, and existential care as part of an open worldview service, their role comes under scrutiny in the context of religious freedom and the equitable treatment of diverse beliefs. The study focuses on the relatively understudied group of student chaplains, investigating their interests, roles, and resources in addressing the challenges of contemporary student life. Affiliated primarily with the Church of Norway, student chaplains navigate a delicate balance between meeting the institution's need for diverse spiritual and existential counselling and maintaining a distinct identity within the broader religious landscape.

The chapter delves into three aspects of their service: religious ceremonies, existential care, and a pastoral presence embracing diversity in religion and life stance. It underscores the necessity of a nuanced understanding of their role in an increasingly secular and diverse educational environment. The importance of addressing students' existential challenges while navigating religious and cultural sensitivities is emphasized.

The study recommends ongoing discussions regarding the theological and, for lack of a better term, secular legitimacy of student chaplaincy in today's context. With reference to Manfred Josuttis the question is posed whether certain aspects of the pastoral role carry weight, irrespective of one's religious perspective, as a guide in the borderlands between the spiritual and the secular.

Keywords: student chaplain, higher education institution, religious freedom, existential care, secular legitimacy

Innledning

I flere ulike livssynsåpne institusjoner i Norge finnes det en prestedtjeneste betjent av representanter for Den norske kirke (Dnk). Internasjonalt vil disse gjenkjennes som del av yrkesgruppen som kalles «chaplains», og som omfatter representanter fra mange ulike tros- og livssyn (Grung & Bråten, 2019, s. 72). Dnk kaller disse prestene for spesialprester, og de tjenestegjør for enkeltmennesker i den livssynsåpne institusjonen med såkalt religiøs betjening, etisk veiledning og eksistensiell omsorg, for å nevne noe.

Selv om spesialprestene er ønsket i de institusjonene der de tjenestegjør, kan en samtidig problematisere fenomenet med grunnlag i religionsfriheten og i likebehandling av ulike tros- og livssyn. Bare det at en slik tjeneste finnes, aktiverer mange spørsmål rundt det livssynsåpne samfunnet og religionenes plass i det offentlige rom. Kanskje er denne spenningen rundt utviklingen av en livssynsforankret tjeneste i rammen av det livssynsåpne nettopp en av styrkene ved spesialpresttjenesten.

Dette kapitlet ser på utfordringer knyttet til mandat og rolleforståelse for spesialprester som gjør tjeneste i universitets- og høyskolesektoren. Det fokuseres på en av spesialprestdisiplinene, nemlig studentprestene, men samtidig hentes det inn erfaringer fra andre grupper spesialprester. Studentprestene er så langt lite studert, mye mindre enn for eksempel sykehusprestene. Målet er å belyse hvem som har interesser i prestedtjenesten, hvilke sider av presterollen som aktiveres i møte med de ulike interessentene, og hvilke ressurser presten har til å møte dette. Undersøkelsen belyser utfordringene for tjenesten i dagens situasjon, og søker å bidra i en samtale om hvordan studentpresttjenesten kan legitimeres teologisk og livssynsåpent i dag.

Hva er så en studentprest?

Studentprestene i Norge er en nokså liten gruppe. De er stort sett ansatt av Den norske kirke, men noen er også delvis finansiert av utdanningsinstitusjonen selv eller av studentsamskipnadene. Presten er underlagt biskopens tilsyn. Studiestedene stiller gjerne med kontorfasiliteter og noe midler til drift, noe som varierer fra sted til sted. De ulike måtene å organisere tjenesten på gir litt ulike innretninger på tjenesten og på dens plassering i institusjonen.

Studentpresten er del av det tilbudet institusjonen gir for å ivareta studentene i deres studiehverdag, men prestedtjeneste ved en livssynsåpen institusjon for høyere utdanning i Norge i dag kan likevel vanskelig sies å være direkte avledet av institusjonens oppdrag. Ei heller vil slik prestedtjeneste likne den mange kjenner fra sin lokale menighet. Studentpresttjenesten passer ikke helt inn i institusjonen, men er heller ikke helt hjemme i det kirkelige. Den er kanskje noe annet. Dette gir utfordringer når en skal beskrive hva tjenesten er i den offentlige debatten. Dette forsterkes ytterligere av at tjenesten er i endring, fra en tydelig religiøs betjening mot et mer allment tilbud om eksistensiell omsorg (Stifoss-Hanssen et al., 2019, s. 62).

Som nevnt faller studentprestene inn i den kategorien yrkesutøvere som internasjonalt kalles *chaplains*. Grung og Bråten definerer *chaplaincy* i Norge som en tjeneste med åndelig og eksistensiell omsorg, gitt til personer i institusjoner som fengsel, sykehus og omsorgsinstitusjoner samt til personer innrullert i forsvaret og studenter ved universiteter og høyskoler (Grung & Bråten, 2019, s. 71). Dette betyr langt på vei individuelle samtaler, med veiledning i eksistensielle, religiøse og relasjonelle spørsmål den enkelte kan ha. Det kan også handle om fasilitering for arenaer og muligheter for en bredere samtale.

Ved siden av det nevnte ligger det til en chaplain en viss grad av det som kan kalles religiøs betjening. I norsk sammenheng skulle det bety at presten holder gudstjenester og andakter samt eventuelt å forrette kirkelige handlinger. Spesialprestenes tjeneste er likevel mest av alt preget av åndelig og eksistensiell omsorg, og mindre av det som kan kalles religiøs betjening (Stifoss-Hanssen et al., 2019, s. 62). Den eksistensielle omsorgen knytter an til menneskets behov for å bearbeide sin eksistensielle sorg, sin lengsel eller sin smerte samt for å få dele sin opplevelse av eksistensiell tilfredshet og sammenheng.

Ser en til for eksempel England, finner en både buddhistiske, jødiske og muslimske chaplains ved utdanningsinstitusjonene (Aune et al., 2019). Også i Norge er det de siste årene tilsatt profesjonsutøvere fra ulike tros- og livssyn ved sykehus, ved universiteter og i forsvaret. Dette er noe som er ønsket velkommen – og i noen tilfeller tatt initiativ til – av spesialprestene. Spesialprester ser ut til å være klar over at selv om de anser sin tjeneste som åpen for alle, uavhengig av religiøs bakgrunn, vil det faktum at chaplaincy i Norge i dag hovedsakelig er utført av prester fra Den norske kirke, føre med seg utfordringer med tanke på betjening av personer med tilknytning til andre tros- og livssyn.

I det livssynsåpne samfunnet skal det være rom for fri religionsutfoldelse, også i det offentlige rom, så sant denne ikke krenker andres rettigheter og friheter. Ved at samfunnet har en aktiv støttende og aksepterende holdning til tros- og livssynssamfunnene, kreves det også at prinsippene om likebehandling fremholdes, og at likebehandlende praksis videreutvikles (NOU 2013: 1, s. 114). Dette må nå få virkning innen åndelig og eksistensiell omsorg i institusjonene, der Den norske kirke frem til nylig har vært tilnærmet alene. Så hvem skal i fremtiden ivareta behovene studentene måtte ha, knyttet til eksistensielle utfordringer?

En nærmere situasjonsbeskrivelse

Vinteren 2021 oppsto en debatt om akkurat dette, etter at Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) fattet vedtak om at studentprestene fra Den norske kirke ikke bør disponere lokaler ved studiestedet, med mindre også andre trossamfunn blir gitt tilsvarende mulighet. Dette førte til flere innspill til hva studentprestene er, og hvordan tjenesten skal være. Det vitner om at det ikke er ukontroversielt verken å ha en slik tjeneste i institusjonen eller å foreslå å ta den bort. Behovet for vurderinger rundt likebehandling av ulike religioner og livssyn sett i sammenheng med behovet for en tjeneste med eksistensiell omsorg er åpenbart.

For samtidig som denne debatten pågikk, kom resultatene fra *Studentenes helse- og trivselsundersøkelse* (SHoT), som viste at utfordringene studentene møter, er større enn noen gang. Utfordringene i studenttilværelsen kommer til uttrykk i mange ulike former, også innen mental helse. Siden 2010 har SHoT-undersøkelsene vist en stadig økende trend når det gjelder psykisk uhelse, ensomhet, selvskading og selvmordstanker, og undersøkelsen fra 2021 understreker problemet (Sivertsen, 2021).

Nå rapporterer over halvparten av studentene at de ofte er ensomme. Over en tredjedel rapporterer om psykiske lidelser. Det er stort behov for samtaletjenester til studentene. Omsorgen for studentenes psykiske helse ivaretas av både rådgivere, terapeuter og psykologer, både innenfor institusjonen og i det øvrige helsevesenet. I denne sammenhengen finnes altså også studentpresten; en samtalepartner som ikke jobber helsefaglig, men likevel faglig med den eksistensielle samtalen, både som metode, kontekst og mål.

Fra studentprestens samtalerom er det ikke vanskelig å se hvordan prestedtjenesten er nyttig i dette bildet. Det mangler ikke på anekdotisk

fortellingsstoff om hvordan studentprestens samtaler kan ha stor betydning for studenter som jobber med ulike smerter i livet. Likevel er det naturlig å stille spørsmål om hvorvidt trossamfunn – og særlig ett – skal ha plass og tilrettelegging i utdanningsinstitusjonen.

Selv om dette er litt ved siden av tema i dette kapittelet, handler dette om virkeligheten tjenesten står i. Det er et opplevd krysspress mellom det livssynsåpne og prestens faglige, organisatoriske og trosmessige ståsted. Er forventningene så ulike at mandatet for tjenesten blir utydelig? Er det et punkt der studentprestenes særskilte mulighet og faglige utgangspunkt møter studentenes situasjon på en slik måte at prestedtjenesten kan legitimeres både livssynsåpent og teologisk?

Interessenter og aspekter i studentpresttjenesten

Her står altså studentpresten som en representant for chaplaincy på norsk. En tjeneste som tilbys av Den norske kirke, som ønskes velkommen og understøttes av utdanningsinstitusjonene og brukes av studentene, men som tilsynelatende kan mangle en klar felles forståelse og et tydelig mandat. For å komme litt nærmere kjernen i prestedtjenesten ved utdanningsinstitusjonene ser vi nå på disse tre – kirken, universitet eller høyskole, og studenten – og identifiserer dem som interessenter i tjenesten. Videre defineres tre aspekter ved prestedtjenesten: *religiøs betjening*, *eksistensiell omsorg* og (*livssynsåpen*) *nærværpraksis*. Hvordan disse aspektene forholder seg til hverandre og til de ulike interessentene, vil kaste lys over hva som er kjernen i prestedtjeneste i utdanningsinstitusjonene, og tydeliggjøre denne tjenestens mandat inn i det livssynsåpne rommet.

Interessent 1: senderorganisasjonen – Den norske kirke

En kan tenke seg mange grunner til at kirken ønsker å være til stede i utdanningsinstitusjonene. En vanlig forventning er at en prest forkynder evangeliet, holder andakter og feirer gudstjeneste. Dermed kan en se for seg at kirkens begrunnelse for å ha studentprester er at dette skal skje i utdanningsinstitusjonen. Men det vil ikke samsvare med det studentpresten faktisk gjør. Selv om gudstjenester og andaktsliv er en del av studentprestenes tjeneste, er det ikke det mest fremtredende.

Det er alt antydnet at tjenesten har et mer diakonalt preg, og at den i stor grad knytter seg til sjelesorg og eksistensiell omsorg. Kirken har en klar selvforståelse som tilbyder av diakoni, og studentpresten passer slik sett godt inn i kirkens portefølje. Kirken tar samfunnsansvar ved å tilby tjenesten inn i den livssynsåpne institusjonen, uten særlige krav til målbare resultater for kirken. Ved å opprettholde denne posisjonen med prester sentralt plassert i institusjonene blir også kirken synlig i samfunnet, og tilgjengelig for mennesker på steder der den ellers ville være utilgjengelig. Som tidligere nevnt er denne tydelige posisjonen mulig å kritisere og utfordre ut fra perspektivet om likebehandling mellom ulike religioner og livssyn. Det fordrer visdom og forsiktighet fra senderorganisasjonen når den utformer, omtaler og presenterer tjenesten.

Interessent 2: mottakerorganisasjonen – utdanningsinstitusjonen

Utdanningsinstitusjonene tar imot og legger til rette for Den norske kirkes studentpresttjeneste. Dette tyder på at prestetjenesten bringer inn en ønsket kompetanse som ikke nødvendigvis finnes i organisasjonen fra før. Det er heller ikke en stilling som krever mye finansiering fra institusjonens side. Utdanningsinstitusjonene bruker studentprestene som rådgivere i tros- og livssynsspørsmål, som fagpersoner på sorg og krise, og som støttespillere i forbindelse med beredskapsarbeid.

Likebehandling av ulike tros- og livssynssamfunn kan fort bli en utfordring for institusjonen, og det er derfor en forventning om at studentpresten skal kunne promoteres som et tilbud som er åpent for alle, uavhengig av religiøs tilknytning. Slik er studentprest noe organisasjonen kan si at den «har»; en profesjonell aktør som kan veilede i det eksistensielle rommet med en form for autoritet, både blant ansatte og blant studenter.

I 2019 gjorde Kristin Aune en studie i England om chaplaincy i universitetssektoren der. Forholdene i England skiller seg fra forholdene vi har i Norge. Engelske studiesteder har gjerne flere chaplains fra flere ulike religioner, i lønnede og ulønnede stillinger, tilknyttet en samordnet chaplaincy-tjeneste. Studiestedene har ingen betenkeligheter med å fremheve chaplaincy som en avgjørende del av livet på universitetet. Det viktigste bidraget, sies det, er individuell støtte i form av samtaler (Aune et al., 2019, s. 99). Tjenesten med eksistensiell omsorg er også der viktig

for studiestedene, for studentene og for forståelse og dialog mellom mennesker med ulikt livssyn.

Interessent 3: brukeren av tjenesten – studenten

Ifølge Aunes rapport er ikke brukerne av chaplaincy en stor gruppe, men tilbudet er av stor betydning for dem det gjelder. De som bruker tjenesten, er gjerne fra marginaliserte grupper eller internasjonale studenter (Aune et al., 2019, s. 102).

I undersøkelsen beskriver chaplains sin tjeneste som et pastoralt nærvær. Et nærvær som er tilgjengelig og åpent for studenten når vedkommende måtte trenge det. En tjeneste som skal være lyttende og rettet mot å møte studentene der de er, med mål om å hjelpe til i de prosesser vedkommende står i, og som minner om at det er en religiøs og/eller en eksistensiell side ved livet. Det rent religiøse oppgis å bli ansett som hovedoppgaven av cirka en femtedel av de chaplains som har besvart undersøkelsen (Aune et al., 2019, s. 36).

Brukernes opplevelser samsvarer i stor grad med de målene som er satt for tjenesten, og som chaplains ser som sine hovedoppgaver (Aune et al., 2019, s. 44). Studentene svarer videre at chaplain-tjenesten gir en tjeneste på et nivå en ikke finner noe annet sted i strukturen. Det følges opp med et spørsmål om en godt utbygget veiledningstjeneste ville gjøre chaplaincy overflødig, noe studentene avviser (Aune et al., 2019, s. 59–60). For disse studentene svarer denne særskilte tjenesten til et behov som ikke møtes av andre tilbud. Om en undersøkelse i Norge ville gitt tilsvarende resultat, er ikke sikkert, men mye samsvarer med det inntrykket en får i samtale med både studenter og studentprester.

Aspekt 1: religiøs betjening – ritualer, gudstjenester og andakter

Det mest tydelige kjennetegnet ved en prest er at hun feirer gudstjeneste og forretter kirkelige handlinger, forkynner evangeliet og forvalter sakramentene. Dette blir også den viktigste delen av det aspektet ved prestedtjenesten som her gis navnet «religiøs betjening». I vår kirkes ordning er det også kjernen; at det er innstiftet en tjeneste som «lærer evangeliet og meddeler sakramentene», som det heter i Den augsburgske bekjennelse (CA V), «for ved Ordet og sakramentene som midler blir den Hellige Ånd gitt». Det

bidrar til en forventning om at andaktsliv, forkynnelse og gudstjenester er en del av prestenes betjening. De fleste spesialprester har da også dette i sin tjeneste, selv om de ikke er like fremtredende som for en prest i menighet. Studentgudstjenester, minnestunder, andaktsstunder og markeringer av høytidene vil være ting som kan sortere under religiøs betjening.

Likefullt er det fra disse oppgavene prestatjenesten henter sin berettigelse og kraft. At presten er ordinert til tjeneste med ord og sakrament og har en praksis som også beveger seg ut i det rituelle og åndelige rommet, skiller henne fra andre profesjonsutøvere i studentprestens sammenheng. Dette er også med og åpner rommet for både samtaler om religiøse og konfesjonsspesifikke spørsmål, som må sortere under religiøs betjening, og de mer generelle samtaler om åndelige og eksistensielle spørsmål som kan sortere under eksistensiell omsorg som tas opp under neste overskrift.

Samtidig bærer presterollen så mye symbolkraft at den for mange vil fremstå som en slags religiøs betjening uansett hva den foretar seg. I en artikkel i *Nytt norsk kirkeblad* beskriver Stifoss-Hanssen presten som et vandrende symbol, og sier symbolkraften gjør at prestens «nærvær, tale og opptreden taler vesentlig utover det trivielle» (Stifoss-Hanssen, 2005). Dette gir rollen «et kommunikativt overskudd», som er en ressurs når spesialprestene har utviklet en tjeneste som også oppleves mindre religions-spesifikk og mer livssynsåpen.

Aspekt 2: eksistensiell omsorg – samtaler, veiledning og grupper

Stifoss-Hanssen, Danbolt og Frøkedal refererer til bruken av begrepet «eksistensiell helse» ved Sykehuset i Vestfold, et begrep som betegner det som handler om grunnleggende forhold vedrørende selve livet og om menneskelivets mening. Det påpekes at god eksistensiell helse gir en slags beskyttelse som er med på å utruste individet i møte med ulike problemer og utfordringer i livet (Stifoss-Hanssen et al., 2019, s. 62).

Kanskje for å møte en utvikling der det kan se ut som om flere mangler verktøy for å ivareta sin eksistensielle helse, har spesialprestene mer og mer rettet sin virksomhet mot dette. Chaplaincy som fagfelt er i dag i mindre grad knyttet til religiøs betjening og mer sentrert inn mot eksistensiell omsorg for mennesker i utsatte situasjoner eller krevende perioder. Nå er det selvsagt ikke nytt at prestene yter eksistensiell omsorg. Sjelesorg er av de klassiske presteoppgavene, og studentpresten står slik sett i en lang og

solid tradisjon. Når dette er blitt kjernen i virksomheten, er det for denne tjenesten avgjørende at den eksistensielle omsorgen henter sin kraft og berettigelse nettopp i prestatjenestens forvaltning av ord og sakrament. At tjenesten er avledet derfra, gir den en særlig forankring og et annet utgangspunkt, men dette trenger ikke å være til hinder for at tjenesten kan utøves livssynsåpent.

Aspekt 3: pastoralt og livssynsåpent nærvær

Symbolkraften som er nevnt som inngang til aspekt 2, gir også oppspillet til det som her kalles aspekt 3, en livssynsåpen nærværpraksis. Dette aspektet handler om prestens mulighet til å bringe en annen dimensjon inn i rommet bare ved å være der. I artikkelen «Veileder i hellighetssonen» (Akerø, 1999) presenterer Akerø pastoralteologen Manfred Josuttis, som utvikler en tanke om presten som holder til i grensetraktene mellom det verdslige og det hellige. I dette landskapet kan presten fungere som en veileder og en los, skriver han. Vi ser nærmere på dette senere.

Anne Hege Grung og Beret Bråten beskriver i artikkelen «Chaplaincy and religious plurality in the Norwegian context» hvordan spesialpresten er en «ekspert på å være til stede» (*ministry of presence*), men understreker de kryssende forventningene en slik praksis vil måtte håndtere. De poengterer at denne spenningen forutsetter stor grad av profesjonalitet hos den som skal yte tjenesten (Grung & Bråten, 2019, s. 73). De fremholder videre at både den religiøse autoriteten og den faglige bevisstheten på spenningen i å være en religiøs leder i den livssynsåpne institusjonen er det som kan muliggjøre en praksis som tar ulikt troende individer på alvor. En prest fra Den norske kirke kan ikke nødvendigvis yte religiøs betjening for alle, men kan et religiøst forankret og likevel livssynsåpent pastoralt nærvær ha en verdi for alle?

En balanse mellom interessenter og aspekter

Om studentpresttjenestens plass innenfor utdanningsinstitusjonenes organisasjon i vår tid skal legitimeres både livssynsåpent og teologisk, må vi finne balansepunktet mellom de ulike interessentenes behov og intensjoner, og se om det der er et område som kan ivaretas av studentpresten. Konklusjonen vil en måtte jobbe videre med, men de aspektene som er gjennomgått i det foregående, kan gi noen holdepunkter som kan hjelpe

både kirken, utdanningsinstitusjonen og den enkelte studentpresten å navigere i dette feltet.

Det er behovet studentene måtte ha, som er grunnlaget for at en slik tjeneste finnes. Studentene er i en særskilt sårbar posisjon fordi de ofte er i et nytt og ukjent miljø, utvikler ny forståelse og møter utfordringer de ikke før har måttet takle. Det støtteapparat de måtte ha hatt tidligere, er kanskje ikke tilgjengelig på samme måte som før, og samtidig er støtten mer nødvendig enn noensinne. Opplevelser av ensomhet og mangel på mennesker å dele livets opp- og nedturer med kan bli påtrengende. Selv om dette er utfordringer som ikke kan løses av et profesjonelt hjelpeapparat alene, er muligheten for å få hjelp til å sortere i problemene, å få satt ting i riktig perspektiv og kanskje åpne opp for å se det lille menneskelivet i en større sammenheng noe som er av stor betydning for den enkelte.

Her er det studentenes behov for samtalen – det som trekker mot en terapeutisk tjeneste – som tematiseres. Det er åpenbart at prestedtjenesten har lang tradisjon for å svare på dette behovet innenfor rammen av trosamfunnet. Den vil også kunne gjøre dette ute i det livssynsåpne samfunnet, men noen kan argumentere mot dette både ut fra helsefaglige hensyn og ut fra spørsmål om religiøs likebehandling. Spørsmålet er likevel først og fremst ikke om en prestedtjeneste kan gjøre en slik innsats, men om trosamfunnet den representerer, skal ha en slik særrettighet med tanke på både ressurser, synlighet og legitimering i organisasjonen.

Institusjonens behov, som studentpresten i dag svarer på, kan beskrives som delt i to, kanskje tre ulike seksjoner. Institusjonen har for det første et behov for å ivareta studentenes mentale og/eller eksistensielle helse. Dette sammenfaller med det som er beskrevet som studentenes behov, som samtidig innebærer et behov for prestenes kompetanse på sorg- og krisearbeid. Men det samme spørsmålet som over kan stilles med tanke på særstillingen gitt til Den norske kirke.

Senderorganisasjonens behov og intensjoner blir vanskeligere å vurdere. Det er uunngåelig at ens eget ståsted påvirker hvordan situasjonen oppleves, og det er lett å bli både for kritisk og for lite kritisk til hvordan ens egen organisasjon forvalter den majoritetsposisjonen den er i. En kommer ikke unna at Dnk ved sin posisjon i utdanningsinstitusjonene sikrer seg synlighet og samfunnskapital. Den har tilgang på ressurser som andre trossamfunn ikke har på samme måte, og den kan slik risikere å blokkere for likebehandling av ulikt troende. Samtidig tyder mye på at det ikke er det som skjer. Chaplaincy i Norge er som tidligere nevnt orientert mot det

livssyns åpne, både gjennom spesialprestenes egen praksis og med deres innsats for å åpne tjenesten for representanter for flere tros- og livssyn. Kirkens investering i studentpresttjenesten er betydelig, og dens uttalte mål er å ivareta studentenes behov, uavhengig av livssyn.

Studentenes behov for trente profesjonelle samtalepartnere med kompetanse på de eksistensielle spørsmålene møtes av prestedtjenestens sjelesorgpraksis og erfaring med samtaler om liv og død. En kan nok også si at prestens erfaring med å følge mennesker gjennom tunge stunder ved død og begravelse gjør presten rustet til å holde ut i nærværet når studentmiljøet rammes av vonde ting, eller når enkeltpersoner går gjennom små og store kriser. I Den norske kirke finnes opparbeidet kompetanse som gjør den skikket til å bidra med kvalifisert personell til denne typen behov i institusjonene. Samtidig er det noe annet og mer overgripende som springer frem av dette bildet, som det ville vært spennende å utforske nøyere. Er det i det livssyns åpne samfunnet mulig å snakke om noe særlig ved presterollen som kvalifiserer ut over den enkeltes kompetanse og erfaring, noe som er allment anvendbart og etterspurt?

Presten som grenselos

I artikkelen «Veileder i hellighetssonen» diskuterer Akerø (1999) ulike presteroller, og hvordan disse forholder seg til samfunnet og menneskene presten er satt til å betjene. Han kommer inn på at prestefunksjonen har eksistert i alle kulturer og sivilisasjoner som en mellomfigur mellom det som er verdslig og det som er hellig.

Det som gjør presterollen problematisk i en livssyns åpne sammenheng, er at den stadig vil referere til noe som er utenfor, noe som er hellig, og den gjør det innenfor et gitt tolkningsparadigme: den kristne tro. Dette noe, dette hellige, er ifølge Akerø ikke tilgjengelig for oss slik det var tidligere. Rommet som i menneskers liv tidligere har vært fylt av kirke- og gudstjenesteliv, er nå oftere åpent og ubearbeidet. Han kaller det hellighetssonen – der mennesket finner kontakt med det evige og guddommelige – og peker på at denne dimensjonen ved menneskelivet i vår tid er blitt forbudt og skjult. Hellighetssonen er likevel forlokkende og tiltrekkende, og presterollen bærer med seg en flik av det – en åpning mot hellighetssonen – når den beveger seg i verden (Akerø, 1999 s. 123). Ifølge Akerø søker mennesker presters nærhet nettopp på grunn av rollens koblinger til det hellige, men de sørger samtidig for distanse for ikke å bli fanget inn.

Dette hellige ligger ikke der som noe som ikke er tilgjengelig uten prestens ritualer eller velsignelser, men er en del av livet som mennesket stadig vekker rører ved. Samtidig har mennesker ulike oppfatninger og erfaringer av hellighet. Om presten ikke ses som en som åpner opp til det hellige, men som en som fungerer som veileder og medvandrer – en grenselos – mens mennesket utforsker veien mot det hellige, begynner vi å se en presterolle som kan beskrive både den praksis studentpresten har og de behov de ulike interessentene har. Men mens Josuttis snakker om det rituelle og sakramentale som grenselandet som gir innsikt mot det hellige, er ikke dette det omlandet studentpresten befinner seg i. Studentpresten har sitt virke utenfor kirkerommet.

Prest på bortebane

Presten skal forkynne evangeliet og forvalte sakramentene på vegne av fellesskapet og på oppdrag fra Dnk, i kirkerommet, med alt som hører med av symboler, utsmykning, liturgier og ordninger. Slik opprettholdes kirkens vesen, dens rytme og dens fellesskap – og det hellige tar rom i verden. Her gir bildet av presten som grenselos god mening. Presten er bevandret i de symboler og praksiser som utgjør grenselandet mellom det verdslige og det hellige i det liturgiske rommet, og hun kan slik være los for andre reisende.

Spesialprestene, herunder studentprester, er altså de prestene som utfører sin tjeneste utenfor disse rammene og uten disse faste holdepunktene, uten kirkebygg og faste gudstjenester som skaper rom og rytme. Langt på vei er spesialprestene representanter for en kirke som opererer på bortebane, uten de kjente rekvisittene, fasilitetene og faste hjemmesupporterne. Prester i chaplaincy er like fullt prester med sterk symbolsk betydning, satt i en fremskutt tjeneste – kirken til stede midt på torget – der mennesker først og fremst befinner seg av andre grunner enn de kirkelige (Stifoss-Hanssen, 2005, s. 27).

Det spesialpresten har igjen i denne posisjonen, er sin teologiske kompetanse, sin tittel og den symboltyngde som følger med presterollen. Alt dette bærer presten i sin person. Kaufman, Felter og Gaarden skriver i sin artikkel «Person og prestatjeneste» (2016) at det er vanskelig å skille personen fra profesjonen i prestatjenesten. Presten som profesjonsutøver er sterkt knyttet til personen, og det er som representant for noe som også er viktig på prestens personlige plan, hun får sin betydning. Dette fører

utvilsomt med seg en fare for overbelastning av prestens person, slik artikkelen også poengterer (Kaufman et al., 2016, s. 51).

Avslutning: prestetjenesten ved norske utdanningsinstitusjoner

Det er grunn til å se på spesialpresttjenesten generelt, herunder studentpresttjenesten, med selvtillit, men også med en del uro både overfor dem som bærer tjenesten og for hvordan Den norske kirke forvalter posisjonen og tilliten den blir gitt. Studentpresten må være nær i spenningen mellom det religiøst spesifikke og det livssynsåpne eksistensielle, posisjonert midt i den eventuelle avstanden mellom institusjonenes ønsker og studentenes behov, passe innenfor og passe utenfor de strukturene som tjenesten står i. Der kan det etableres et gjenoppdaget pastoralt nærvær – en *ministry of presence* – der grensene mellom det hellige og det verdslige kan forhandles og utforskes. Men dette krever en bevissthet på hvor utsatt og «alene» denne tjenesten er, og på hvor skjørt mandatet for en slik tjeneste kan oppleves.

Om dette essayet nå kunne landet nærmere et svar på hvordan studentpresttjenesten kan legitimeres teologisk og livssynsåpent, ville det være et viktig bidrag, men svaret her vil nok ikke bli mer enn en antydning. Gjennomgangen ovenfor vil bli det viktigste bidraget, men et forsøk på å trekke trådene sammen til noen få setninger er likevel på sin plass.

Studentpresten tjenestegjør midt i livene til en gruppe mennesker som er utsatt for mange endringer og påkjenninger. Deres hverdag setter dem i situasjoner der sannheten om en selv kan bli utfordret, der fotfestet kan mistes og gjenvinnes, og der mestring og nederlag kan komme om hverandre. Alt dette er ting som kan bringe mennesket ut i grenselandet mot det hellige, det evige, det eksistensielle. I dette området er en ofte alene. I mange deler av samfunnet er det ikke rom for å dele disse opplevelsene. Å ivareta mennesker som føler seg alene i dette, er en pastoral oppgave. Å være en veileder og en los i hellighetssonen gir god teologisk mening, og det er en oppgave presten er særskilt kvalifisert til fordi hun er ordinert til tjeneste med ord og sakrament og er bevandret i landskapet.

Samtidig er opplevelsen av hellighet ikke definert av presten. Det er ikke presten som er døråpner og portvokter i vår forståelse. Den presterollen er demokratisert i og med Kristi offer, sier Akerø (1999, s. 130). Forhenget har revnet, som det heter i evangeliet, og veien til Gud er åpen uten prestens

godkjenning. Det betyr at studentpresten kan la sin tjeneste i sannhet være livssynsåpen. En kan være oppriktig nysgjerrig på den andres reise i hellighetssonen, og gi aksept til det som måtte oppdages der. Mest av alt vil denne funksjonen tviholde på at rommet for trosuttrykk og eksistensielle samtaler i det offentlige må holdes åpent.

I fremtiden ser vi kanskje en mer pluralisert chaplaincy-tjeneste også i Norge. Men om den skal ha et rom i den livssynsåpne institusjonen, må den nok finne denne balansen av sterk faglighet, tydelig egen tilhørighet og forankring, og en sterk tiltro til det livssynsåpne rommet som et godt fellesrom der det kan opprettes et gjenoppdaget pastoralt nærvær – en *ministry of presence*.

Referanser

- Akerø, H. A. (1999). Veileder i hellighetssonen: en presentasjon av M. Josuttis pastoralteologi I, M. H. Hougnæs (Red.), *Kirken, lekfolket og presteskapet* (s. 119–133). Kirkens arbeidsgiverorganisasjon
- Aune, K., Guest, M. & Law, J. (2019). Chaplains on campus: Understanding chaplaincy in UK universities. https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2019-05/chaplains_on_campus_full_report_final_pdf_.pdf
- Den augsburgske bekjennelse av 1530 (Confessio Augustana)*. (1530). https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/kristen-tro/augsburgske_bekjennelse.pdf
- Grung, A. H. & Bråten, B. (2019). Chaplaincy and religious plurality in the Norwegian context. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 36(2), 71–80. <https://doi.org/10.48626/tpt.v36i2.5356>
- Kaufman, T. S., Felter, K. D. & Gaarden, M. (2016). Person og prestedtjeneste: persondimensjonens betydning for prestens profesjonsutøvelse. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 33(2), 45–57. <https://doi.org/10.48626/tpt.v33i2.5200>
- NOU 2013: 1. (2013). *Det livssynsåpne samfunn: en helhetlig tros- og livssynspolitik*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/eecd71cd8f2a4d8aabdf5a7742e96b4d/no/pdfs/nou201320130001000dddpdfs.pdf>
- Plesner, I. T. (2016). *Religionspolitikk*. Universitetsforlaget.
- Prop. 130 L (2018–2019). *Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven)*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-130-l-20182019/id2660940/se1>
- Stifoss-Hanssen, H. (2005). Et hellig og ganske allminelig menneske. *Nytt norsk kirkeblad* (7), 7–39. <https://www.tf.uio.no/forskning/publikasjoner/nytt-norsk-kirkeblad/nnk-i-pdf/nnk-2005-07.pdf>
- Stifoss-Hanssen, H., Danbolt L. J. & Frøkedal, H. (2019). Chaplaincy in Northern Europe. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 36(2), 60–70. <https://doi.org/10.48626/tpt.v36i2.5355>
- Sivertsen, B. (2021). *Studentenes helse- og trivselsundersøkelse 2021: hovedrapport*. Folkehelseinstituttet. <https://sioshotstorage.blob.core.windows.net/shot2018/SHOT2021.pdf>
<https://cdn.sanity.io/files/jj7842q3/production/42dc0edb2da424c8e1cbbc6d589b1f4432472138.pdf?dl=SHOT2021.pdf>